

Magyarország cigányútjain

HOFHER JÓZSEF

*Gondolatok cigánypasztorációról, emberi méltóságról,
családról*

Az ember személyi méltóságának, önbecsülésének visszaadása

A szerző jezsuita szerzetes.

¹Sulinova Kiadó,
Budapest, 2005.

A néhány évvel ezelőtt Bársony János és Daróczy Ágnes szerkesztésében megjelent *Vrana mámi meséi* című kötetben¹ szerepel egy történet „Mihaszna cigány” címmel. A mese egy magyar és egy cigánygyermek barátságáról szól. A magyar legényke, Dani keresztapja számon kéri a gyermek szüleit, hogy miért engedik a fiút egy „mihaszna cigánygyerekkel”, Lajoskával barátkozni. Szerencsére a kapcsolat nem szakad meg, de a kíváncsi Dani megkérdezi egyszer Krábi mámit, Lajos nagyanyját, hogy miért mondják a magyarok, hogy a cigányok mihaszna. Krábi mámi nem mond semmit, de megajándékozta Danit egy csodasípval. Megkéri a fiút, hogyha keresztapja legközelebb „mihaszna” nevezi a cigányokat, fújjon a sípba. Egy következő látogatás alkalmából megszólal a síp. És tudják, mit hallunk? A síp hangjára beszélni kezdenek a falak: „Tudjátok, hogy minket Lajoska nagyapja által készített vályogból raktak?” És ugyanígy megszólal a kemence, az edények egy jó része, a kenyérsütő lapát, a kanalak, a kések, a lószerszámok, a kosarak, a szőnyegek egy csoportja, hogy őket is cigányok készítették, vagy gondolják már évek óta. Végül az asztal közepén álló kis kosárkában lévő paradicsom is kiböki: „Minket meg Lajoska anyukája kapálgatott!” Az elbeszélés szerint Dani barátunknál ettől kezdve sohasem beszéltek arról, hogy a cigányok „mihaszna” lennének.

**A cigánymissziós
munka lényege**

Az elmúlt tíz esztendőben, a cigányok körében végzett lelkipásztori szolgálat tapasztalatai nyomán azt mondom, számomra az itt vázolt történet foglalja össze azt a célt, ami a cigánymissziós munka lényegét, lelkületét jelenti. Ennek a szolgálatnak a legfontosabb eleme az emberek önbecsülésének, az emberek személyi méltóságának visszaadása. Évszázadok óta küzd ez a nép a többség elfogadásáért. A másság bélyege, a kulturális, a hagyománybeli különbségek miatti meg nem értettség, elutasítás és megbélyegzettség örökös elfogadási, megfelelési kényszerpályán vezeti a cigányságot. Számukra a legnagyobb teher nem a szegénység, vagy a sok helyen tapasztalható mélyszegénység és nyomor, hanem sokkal inkább a másod-, harmad- vagy negyedrendűség — a „mihaszna” bélyege. Sokszor úgy állnak előttünk, mint lusta, munkakerülő, semmirekellő tolvajnépség, mely nem akar dolgozni. A történelmi

folyamatok nem ismerése, az elmúlt húsz esztendő gazdasági, politikai tendenciáinak elfelejtése következtében a mai közvélemény talán még inkább harsogja a „mihasznaságot”, mint bármikor a történelem folyamán. A cigányság munkanélkülivé válása, a foglalkoztatásuk drasztikus visszaesése sokkal inkább a többség terhére, mintsem a cigányság rovására írható. Az utóbbi évek helytelen gazdaság- és oktatáspolitikája a cigányok és a magyarok ezreit tette munkanélkülivé, tette munkájukat fölöslegessé. Nyilván, a cigányság halmozottan látta kárát ezeknek a folyamatoknak. Közben rasziszta tendenciáknak adunk helyet, anélkül, hogy higgadtan végiggondolnánk az ide vezető folyamatokat. Emberek ezreit alázzuk meg, sértjük meg önérzetében és személyi méltóságában, ahelyett, hogy a politikai trükköket lelepleznénk. Sajnos ebben a folyamatban az egyházak sem tudtak oppozíciós, e tendenciákat hatásosan leleplező erővé válni. Politikai kiszolgáltatottságukban, az önérdekük védelmében sokszor elmulasztották, hogy markáns védelmezői legyenek a legszegényebbeknek, az emberi méltóságukban megsebzetteknek. Hogy ez mennyire így van, azt nemrég egy fiatal cigány értelmiségi csoporttal való beszélgetés alkalmával tapasztalhattam meg. Egy fiatal cigányember kifejezte, hogy ő az egyháztól elsősorban nem szociális szolgáltatást vár. Számára nem fontos, hogy az egyház képes-e szociális intézményeket működtetni a cigányság érdekében. (Ez elsősorban az állam és a mindenkori kormányok feladata.) Ő azt várja, hogy az egyház közössége és pásztorai szeretettel, elfogadólag forduljanak a cigányság felé. Kezeljék őket ugyanúgy, mint bármely megkeresztelt embert: odaadással és figyelemmel. Azt várja, hogy az egyház a megalázottak, az emberi méltóságukban sértettek, a szegények hangja legyen ott, ahol sokszor a cigány politikusok is sokkal inkább pártok kiszolgálójaként viselkednek, mintsem népük képviselőjeként.

**Minden ember
végtelen érték**

Evangéliumi küldetésünknel fogva tehát látnunk kellene, hogy az ember mint Isten képe végtelen érték. Minden élő személy Isten adta képességeket, karizmákat hordoz magában. Nekünk, keresztény közösségnek, de a társadalomnak is elsőrendű feladata, hogy ezek a képességek, adottságok felszínre kerüljenek. A cigányság hosszú évszázadokon keresztül, ha nem is könnyen, de megtalálta helyét országunkban azon képességekkel és mesterségbeli tudással, amellyel szolgálhatta a társadalmat. Ha saját, vagy az európai szokásrendtől eltérő szokásai miatt voltak is konfliktusai, senki nem vonta kétségbe, hogy vannak olyan munkák, szakmák, szolgáltatások, amelyeket a cigányság biztosít a többség számára. Ha ma megfújnánk a sípot, kérdés, hogy jönne-e visszhang a „mihasznázásra”, vagy sem. A multinacionális ipari termelés és gondolkodásmód, az új technológiák, új alapanyagok emberek millióinak munkáját tették fölöslegessé. Ez a „mihasznaság” a magyarok közösségét is elérte. Közülük is rengetegen lettek munkanélküliek, pedig ők általában iskolai végzettségüknel, szakmai tudásuknál

fogva joggal átélhették volna hasznosságukat, de közülük is sokan „mihasznosságukat” tapasztalva, lelkileg megbetegedve a szegénységbe, a nyomorba süllyedtek. A keresztény/keresztény közösségek nem tudják egyedül megoldani a cigányság szociális problémáit, de segíthetnek abban, hogy emberi méltóságukat visszaszerezzék. Az alamizsnán, segélyen, szociális szolgáltatáson túl, ha nem találkoznak személyes szeretetünkkel, barátságunkkal, személyünkkel, mint sajátos ajándékkal, sohasem találnak vissza a társadalomba, sohasem tudnak igazán emelt fővel integrálódni a többséghez. Az egyházak feladata, hogy szembesítsék a politikát, a hatalmat alapvető feladatával: a hatékony oktatás megteremtésével, a piac-képes tudás átadásával, és olyan szociálpolitika kidolgozásával, amely a tevékenységre, nem pedig a semmittevésre ösztönöz. Sajnos, ennek elmaradása következtében alakult ki az a negatív önkép a cigányságban, és az a cigányellenesség, amely napjainkat jellemzi. Az ostoba közmunkák inkább személyiségünk leépülését idézik elő, semmint felemelnének, erősítenének méltóságunkban. Igaza van tehát annak a fiatal cigány értelmiséginek, aki az egyháztól elsősorban a cigányság emberi méltóságának védelmét és képviselőt várja, már csak azért is, mert az egyszerű cigány ember reménytel tekint egyháza felé.

A szegények egyháza

Joseph Wresinski nemrég magyarul is megjelent *Szegények egyháza* című könyvében a „legszegényebkekről” ezt írja: „Amikor az egyház került szóba (mármint a legelesettebbek körében), úgy beszéltek róla, mint ami az övék: a misénk, a plébánosunk, a templomunk... Panaszkodtak, hogy a papok nem látogatják őket, hogy nem érzik otthon magukat a plébániatemplomukban — mintha valaki saját tulajdonukat vette volna el tőlük. Tiltakoztak, mivel úgy érezték, mintha saját házuk ajtaján rekedtek volna kívül. Egyszóval, mindezt úgy élték meg, mint akiktől megtagadták az egyházhoz tartozás jogát. Számukra az egyház nem intézményt, vagy külső világuk részét jelentette. Szívük mélyén, legbensőbb énjükben az egyházhoz tartozónak érezték magukat, és ezt ki is mondták kertelés nélkül.”²

²Joseph Wresinski:
Szegények egyháza.
Gilles Anouil beszélget
Joseph atyával.
(Ford. Kakusziné Kiss
Gabriella.) Bencés Kiadó,
Pannonhalma, 2010.

Pillanatok alatt megértettem, hogy a mi szociális-lelkigondozói munkánk sokszor miért hatástalan. Mi azt hisszük, hogy elsősorban karitatív csoportjainkkal, szociális intézményeinkkel, primer, keresztény-szociális elveinkkel segíthetünk és hozhatjuk magunkhoz közelebb a távoliakat, nyomorgókat, kirekesztetteket. „Amikor ennyi nyomorúságot látunk magunk körül, nagyon nehéz megállni, hogy semmit se adjunk. Márpedig ha nem akarjuk alamizsnával megálázni az embereket, nemigen marad más, mint hogy saját magunkat, életünket ajánljuk fel nekik” — mondja Joseph Wresinski atya. Amikor Csobánkán egy húsvéti liturgia alkalmával karizmatikus cigány dallamokra körbetáncoltuk a húsvéti gyertyát, egy cigány férfi a következőket mondta: „Most érzem először, hogy ez a templom a miénk is! Talán úgy fogalmaznék, hogy test a testemből, hús a húsból.” Pedig már korábban is, a templom tatarozásakor, a felújí-

tási, építési munkálatok alkalmával a községben élő cigányság — ha pénzzel nem is, de saját kezű munkájával mindig elsőként segítette a közösséget. Krisztus, aki értünk szegénnyé lett, nem a pénzbe, mammonba inkarnálódott, hanem az emberbe, képességeibe, szak tudásába, izmaiba, kezeibe, karjaiba. Az egyház tehetősebb tagjainak minden anyagi támogatása mellett az egyház szegényei felé azt a személyes testi választ is meg kell adnia, amit ott a csobánkai cigányok ösztönösen megtettek és megkaptak abban a szituációban.

A cigánypasztoráció minden cigány személyre és közösségre kiterjed

Sokszor azt hisszük, hogy az emberi méltóság megtalálása csak a mélyszegénységben élő cigányság problémája. Az általánosítás minden embert, minden cigányt mélyen érint. Lehet valaki jól képzett cigány, vagy többdiplomás roma értelmiségi, ha a tömött buszon egy jó ideig üresen marad a mellette lévő szék, és ez a helyzet újra és újra ismétlődik, abban az emberben ez a visszautasítás hosszú idő múlva is mély sebet okoz. Az olaszliszakai tragédia után egy cigány egyetemista lány meséli: „Egyik évfolyamtársam másnap telefonon hív, hogy feltétlen beszélni akar velem a tragédiáról, és kéri, hogy adjak magyarázatot számára a történetekről.” Valóban „bolond a helyzet”. Olyan, mintha a móri bankrablás után rajtam kérnék számon, hogy mi történt az áldozatokkal. Talán sohasem élhetjük át mindazt, amit ezek a reakciók cigány testvéreink lelkében okoznak. Ha cigány vagy, tolvaj vagy — lusta, naplopó, büdös, munkakerülő és megbízhatatlan.

A sajtó és az oktatás felelőssége és szerepe

A sajtó szabadsága és felelőssége elsősorban itt mutatkozik meg. Nem az a fő kérdés, hogy az egyes pártok és politikai erők mennyi kvótát, frekvenciát markolnak a maguk számára. Sokkal inkább kérdés, hogy mennyire reálisan láttatnak dolgokat, artikulálnak össznemzeti érdekeket. Mennyire ismertetik, illetve ismertetem meg a cigányság pozitív arcát a társadalomban élő honfitársaim számára. Mint keresztény, veszem-e a fáradságot, hogy a cigányság történetét, és az egyes embert is jobban lássam, érzem, megismerjem, s ez alapján bemutassam. Kellemetlen a szembesülés, de mind ez ideig miért nem oktatnak kötelezően romológiát, cigány népismeretet a teológiai főiskolákon, a keresztény közép- és általános iskolákban? Minderre óriási szükség lenne, hiszen alig van olyan plébániai közösség, amelynek területén ne élnének cigány családok, cigány közösségek. A plébániákon egy-egy temetés bejelentésekor mennyire vagyunk képesek követni a gyászoló cigány család lelki fájdalmát, mennyire értjük a gyászolók régi hagyományait? Vagy elsősorban a kioktatás és az egyházi hozzájárulás kérdése az elsődleges szempont a lelki beszélgetésben?

Emlékszem, még évekkel ezelőtt Pilisvörösváron egy idős, köztisztelőben álló cigányasszonyt temettem. Mint zöldfülű, ifjú lel-

kész, próbáltam közösen megbeszélni a gyászszertartást a családdal. Látva kompromisszumkészségemet, a család megígérte, hogy a temetés után egy héttel szentmisét is mondatnak a halottért. Plébánosom kételkedve és mosolyogva fogadta jóhiszeműségemet. „Úgysem jön el senki a misére, de mondd el. Ha nincsenek is jelen a hozzártartozók, az ima ereje biztos hatni fog.” A kérdéses napon, reggel nyolc óra öt perckor még egyedül voltam a templomban kántorunkkal. Egy idő után elkezdtem a szentmisét. A közgyónásnál kinyílt az ajtó és közel 150 cigány ember lépett be a templomba. Nem a késést kértem számon, hanem újraindítva a szentmisét megköszöntem a jelenlétet és azt, hogy imádkoznak elhunyt édesanyjukért. A mise meghatározott részeinél nem förmedtem a társaságra, hogy miért nem állnak fel, hanem diszkréten egy misemagyarázattal egybekötött szentmisén mutattam be az áldozatot. Ennek köszönhetően a községben a cigányság később már rendszeresen imádkozott halottaiért a templomban. Mikor befejeztem szolgáltatásomat az egyházközségben, a kántor úr által írt búcsúztatóban, a helyi lapban, erről az eseményről emlékezett meg egyedül, mely számára mint egyházi munkatárs számára felejtethetlen maradt.

A szeretet ismeret

A Biblia szerint a szeretet ismeret. Megismertem-e a magyar cigányság nemzetközileg is elismert művészeit, íróit, tudósait, vagy csak a napi sajtó alapján formálom a cigány kisebbségről alkotott képemet? A médiában csak elenyésző módon találunk olyan műsorokat, ahol pozitív cigány személyiségekkel ismerkedhetünk meg, mint például az MTV1-ben bemutatott dokumentumfilmben, ahol Rostás Árpád vándorasztalos és restaurátor világhírű munkásságáról kaptunk összefoglalót. Sokan, még keresztény közösségeken belül is szememre vetik, hogy miért akarom a cigányság identitását erősíteni, mikor már most is elviselhetetlenül agresszíven viselkednek a társadalomban. A felkorbácsolt indulatok közepette nem vesszük észre, hogy pontosan a róluk kialakult ellenséges kép és a szívekben lévő retorziótól való félelem miatt lesznek agresszívak. Pillanatnyilag, a mai társadalomban az egymástól való félelem irányítja a párbeszédet cigányok és magyarok között. Ha az egyháznak van missziója ezen a területen, akkor leginkább a megbékélés és bizalom ösvényeinek kiépítésében van elsődleges szerepe, mert mindez talán egyedül az evangéliumi Jézus mentalitásával valósítható meg.

*

A fiatal cigány értelmiség

A cigánypasztoráció nem egyenlő a szegények pasztorációjával. A cigánymisszió egyetemesen minden cigány honfitársunknak szól, mert evangéliumi igazságokra alapozva élhetünk emberibb életet. Megszűnik a szegregáció, a kirekesztés, a rasszizmus, a fajgyűlölet, ha Jézusra, az útra, igazságra és életre építjük saját életünket is. Az utóbbi időben ezért fordult érdeklődésem a fiatal cigány értelmiség felé. Ők, akik koruknál fogva sok minden negatív dologtól

még érintetlenek, fogalmazták meg maguk számára, hogy ha a magyarsággal békében szeretnének élni, nem tudják elfogadni sok cigány vezetőjük etnorasszizmusát, hiszen ott ugyanúgy gyűlölködnek a magyarokkal szemben, mint a jobbikosok a cigányokkal szemben. Hihetetlen nagy élmény cigányok és magyarok számára egyaránt, mikor egy „cursillós közösségépítő hétvégén”, vagy egy több hétig tartó „alfa kurzus” keretében a résztvevők testvérre találhatnak egymásban. Mikor értéként ismerem meg a másikat, a másik kultúráját, az mindig felszabadító és gazdagító tapasztalat. A résztvevőkben ott a vágy, hogy ezt az örömet továbbajándékozzák egymásnak. Újabb és újabb jelölteket hívnak meg egy következő találkozási alkalomra. A cigány egyetemistákkal töltött hétvégén a meghívott magyar értelmiségiek, szakemberek a fiatalokkal testvéri kapcsolatot építhetnek ki. Egyszer egy fiatal így fogalmazott: „Azért szeretek itt lenni veletek, mert nem kérnek számon rajtam egy olyan polgárjogi harcos ideológiát, ahol kötelező módon utálnom kellene a gádzsót (a magyart).”

„Szeretet Iskola”

A jezsuiták által támogatott, Szemes Zsuzsa vezette „Szeretet Iskola” legnagyobb értéke a többségiemből álló önkéntesekkel megvalósuló közös tanulás. Munka közben lelepleződnek a másiktól alkotott előítéleteink, téves elképzeléseink. Mint minden egyházi iskolának, így ennek is nagy kihívása a teljesítménykényszer munkakerekébe való belépés. Itt is kísért a kényszer, hogy akkor vagyunk jók, ha minél több embert levizsgáztatunk és hozzásegítjük őket az általános iskola befejezéséhez. Számomra fontosabb a cigány–magyar megbékélés útjának építése az iskolapadban, mint az, hogy analfabétákat tanítottam írni, olvasni. Az analfabetizmus, a funkcionális analfabetizmus megszüntetése nem a jezsuita rend, nem az egyház feladata. Ez állami kötelesség és össznépi érdek. Nem akarunk a cigánypasztoráció által állami feladatot átvállalni. Ha ilyen intézményeket vezetünk, akkor természetesen állami érdeket szolgálva nekünk is úgy jár a támogatás, mint bármely másik iskolának. Cigánypasztorációs munkámban személyes barátságomat akarom ajándékozni a másiknak, és nem szigorú, fenyegető tanár bácsiként járni a hallgatók között, mint élet és halál ura. Nyilván ez is fontos és alapvető eleme az oktatásnak (mármint a fegyelmezés és számonkérés), de szeretnék hinni a szeretet erejében, abban, hogy az végül minden rendetlenséget harmóniába terel. Kétségtelen, hogy egyes oktatási modulok kidolgozásával hozzájárulhatunk új módszerek felismeréséhez, de a pasztoráció Krisztusra irányul, aki felszabadít bennünket önzésünkből, önközpontúságunkból, dicsőségvágyunkból és birtoklásvágyunkból.

Evangéliumi
szeretetszolgálat

Az evangéliumi szeretetszolgálat nem megélhetési munkahely. Kétségtelen, az egyházaknak nagyon sok fizetett munkatársra van szükségük, akik sokszor evangéliumibb lelkülettel végzik a munkát, mint akik kereszténynek nevezik magukat, esetleg klerikusok is. Hangsúlyozzuk: a pasztoráció elsősorban a másik szabadon,

szeretettel megvalósuló segítése, elfogadása. Ez a hozzáállás sokszor egyháziakból is, sőt világi munkatársakból is ellenállást vált ki. A szándék és elhatározás, ami vezet bennünket, állandó belső lelkiismeretvizsgálatra kell, hogy késztesen. Biztosan sokszor hibázom, de nem tudom elképzelni, hogy az egyház egyetemesen megoldja majd a cigányság problémáját. Sajnos sokan ezzel az elvárással fordulnak az egyházak felé, és az egyháziak néha el is hiszik, hogy agitprop stílussal megváltjuk majd a cigányságot, „csak engedjenek bennünket a probléma közelébe”. A Szeretet Iskolának másik erénye, hogy a szellemi, lelki megerősítést nem választja el a hétköznapi ritmusról, a hétköznapi tevékenységtől. Mire gondolok itt? Vannak evangelizálási kísérletek, ahol elsősorban lelki élményt nyújtanak a keresőknek, hogy visszatérve a hétköznapi életbe tovább éljék mindazt, amit a csoportban átéltek, ami a csoportban lelkesítő volt számukra (konkrétan az élménykeresztyéniségre gondolok — ez a cigányság körében népszerű lehet: állandó tánc, ének, öröm stb.). Gyakran viszont a résztvevők természetes közegükben tovább élnek evangéliummentes életüket. Ez a gádzsó társadalomban is sokszor látható. A kiscsoportomban egy héten egyszer nagyszerű keresztyén vagyok, de a hét többi napján nem tükröződik rajtam megváltottságom. Ez nyilván nem jelenti az ilyen mozgalmak fölöslegességét, de az állandó lelkiismeretvizsgálatban nekik is meg kell kérdeznük, hogy mi a gyakorlati haszna mindannak, amit tesznek. Mennyire hatja át a megismert lelkiesség hétköznapi munkánkat, életünket, kapcsolatainkat, eljárásmodunkat?

Mi haszna a cigánynak, ha cigány és magyar, vagyis ha magyar cigány?

**A cigányság a
magyarság
nemzetalkotó része**

Erre röviden azt felelném: ha megtalálja a cigány emberi, személyi méltóságát, az nekem (gádzsónak) is segít, hogy önazonosságomban én is megerősödjem, én is átérezzem, mennyire fontos neki is az, ami nekem — hogy megadják a tiszteletet, hogy elfogadjanak, hogy szeressenek. (Mint német származású magyar gyermek, nekem is fájt, ha büdös svábnak csúfoltak, és talán ennek köszönhetően tudtam mindig is átérezni a fájdalmat, mint magyarországi német, mikor a magyarságról, Magyarországról valaki becsmérlően nyilatkozott.) A cigánypasztoráció feladata az is, hogy megértessük a többséggel, hogy a cigányság a magyarság nemzetalkotó része. Az ő sikereik a mi sikereink. Csak együtt lehetünk sikeresek, halljuk sokszor politikusok nyilatkozatait, és ez így is van. Nemzetünk erkölcsi felemelése, az értékek közvetítése azonban nem csupán az oktatási intézmények feladata és nem kizárólagosan a hittanórák tanrendi bevezetésétől függ. Amit korunk civil kezdeményezéseiről s az önkéntes munka és szolgálat fontosságáról hallunk, nem hangsúlyozható kellőképpen. A különféle civil szerveződésekben a helyi önkormányzati erők nem ismerték fel azt a hatalmas lehetőséget,

mely talán a jelen magyar–cigány együttélés vonatkozásában is hozhatott volna sok-sok gyümölcsöt. Maguk a cigány kisebbségi önkormányzatok is nem a kulturális együttműködés helyi műhelyei lettek, sokkal inkább pártok háttérszervezeteiként működtek. Az egyházak sem ismerik fel az egyesületek létrehozását segítő mozgalmak erőit, ami a két világháború között oly hatásossá tette a keresztényszociális gondolatok és kezdeményezések megvalósulását. Ahogy a csobánkai templom felújítása egy közös helyi összefogás gyümölcse lett, nem lehetetlen, hogy ne a mindenkori politikai elit helyi kiszolgálói kapják a helyi beruházások kivitelezését, hanem az adott településen élők közös érdeke valósuljon meg, mikor a településen egy iskolát, vagy óvodát építenek, vagy egy egészségi intézményt létesítenek. A „közbeszerzés” alapján kiírt pályázat ne az önkormányzati embereket lefizető vállalkozó zsebében landoljon, hanem akár olyan önkormányzati vállalkozás kapja meg, mely a lakóközösség munkanélküli részével is számolva valósítja meg az adott beruházást. Ennek az együttélésnek és együttgondolkodásnak a műhelyeit kellene létrehozni minden helységben.

Az egyházaknak szellemi, lelki irányítást kellene vállalniuk a helységben élő elkötelezett keresztények és egyházon kívüliek közös együttműködésére. Ez lenne az a gyakorlati misszió, amely a kereszténységet nem ideológiai erőként jelenítené meg, hanem sokkal inkább úgy, mint ami társadalomformáló erő. Társadalmunkban a cigányellenes megnyilatkozások ellenére azt tapasztalom, hogy egyre több a józan hang és felismerés, hogy itt az ideje közösen tenni valamit a kisebbségek, szegények érdekében. Évek óta működő cigánypasztorációs műhelyünk munkájában látom az egyre nagyobb nyitottságot és érdeklődést a jövő kezdeményezéseinek kidolgozására. A cigánypasztorációban különösen is érvényes, hogy nincs egy közös és egyetlen megváltó út és módszer. Ahány helység, iskola és önkormányzat, annyiféle módja van a kibontakozásnak és felzárkóztatásnak. Nincs egyetlen megváltó módszer sem, ami elvezet az üdvösségre. Csak a következetes helyi párbeszéd, összefogás, közös gondolkodás visz el a sikerhez. A műhely adhat használható paneleket problémák megoldására, de végül is a helyi adottságokon és kezdeményezőkézségen múlik és dől el, hogy sikeres lesz-e egy ötlet, egy vállalkozás, vagy sem.

Minden pasztoráció és megújulás alapja a család

Most, amikor közös felismerés és akarat tapasztalható a társadalomban a cigány–magyar együttműködésre és megbékélésre a közös kibontakozás és összefogás érdekében, talán külön isteni ajándék, hogy ez az esztendő a családok éveként lett meghirdetve az egyházban, és bízhatunk abban, hogy ez így is jelenik majd meg a köztudatban és a szívekben. Mivel minden közösség alapja a család, úgy cigányoknál, mint magyaroknál, az egyház számára is mindig ez számított alap-

közösségnek. Ez érvényes a településekre is, hiszen minden település családok közösségére épül. Ez a következetes kiállás a család elsőrendű szerepe mellett talán vakmerőségnek számít egy olyan korban, amikor a társadalomban többértelmű az érdeklődés a családok iránt. Úgy tűnik, egyre inkább elfogadott az ideiglenes együttélés, sőt olyan formációk is, ahol azonos neműek házasságként próbálják feltüntetni kapcsolatukat. A szociális intézmények és hatóságok értetlenül fogadják az egyházak családok melletti makacs kitartását. Mégis, egyre inkább úgy látom, hogy ebben a polémiában a cigány családok és a gazdasági erőknél leginkább kiszolgáltatottak lesznek egy idő után az egyház támogatói a maguk egészséges konzervativizmusával és a maguk természetes értékekre való hagyatkozásával (gyermekes szeretete és vállalása). Miért ragaszkodunk tehát ennyire a családi együttéléshez? Mert a család az egyetlen menedéke annak az embernek, akinek már semmi sincs; egyedül ott talál még valakit, aki befogadja, és egyedül ott számít még valakinek. A családban találja meg önazonosságát. Az övéi, a gyermekei, a felesége, a párja jelentik számára a szabadság végső és egyetlen színterét. A férfi és nő — még akkor is, ha elszakítják tőlük gyermekeiket — az utódaikhoz fűződő kapcsolatukban élnek meg önmagukat. Mivel a család kiemelt fontosságát hangsúlyozzuk, régimódiak tarthatnak bennünket, de nem engedhetünk nézeteinkből. Ha szétvernek egy cigánytelepet, hiába új helyen, jobb minőségű a lakás, a családi kötelék sokszor sokkal több biztonságot jelent, mint egy új lakókörnyezet az idegenek szomszédságában. Gyakran tapasztaljuk, hogy családok áttelepítése, más városokba, falvakba való „száműzése” nem jelent akadályt: néhány hónap után a családtagok ismét együtt laknak. A miskolci Avason, illetve Budapesten sokszor tapasztalhattuk mindezt. A „fedélnélküliek”, a testvérek és unokatestvérek otthonában lelnek befogadóra, így lesz egy-egy családi otthon három család menedékhelye is.

A család pasztorációs szempontból is alapvető egység. A cigányoknál a családi környezetben végzett hitoktatás és imádság sokkal elfogadottabb, mint a templomban végzett vallásgyakorlat. Otthoni környezetben pillanatok alatt összehívható mindenki, és szívesen hallgatják a pap vagy imavezető szavait, gondolatait. Sajnos egyházunkban még mindig hosszú évek telnek el, míg valaki katekétaként magyarázhatja a Bibliát, vezetheti az imát és az egyházköziséget. Ha nem találunk valamilyen köztes megoldást cigány liturgikusok kiképzésére, a cigányság egyhamar a szekták marta-léka lesz. Pasztorációnk sokszor azért hatástalan, mert plébánia-központú és nem családcentrikus. Alig van már lelkipásztor, aki rendszeresen látogatná híveit, pedig ebben a környezetben tárulhatnának fel számunkra az ott élők kérdései, problémái. Egy gyakorlott szemű lelkipásztor pillanatok alatt átlátja a család szerkezetén, a jelenlévő családtagokon keresztül az őket foglalkoztató kérdéseket, problémákat. Ezzel szemben rejtelmes plébániákon vár-

**Az elkötelezett papok
szerepe**

juk a híveket — életidegen környezetben, múlt század eleji bútortat között ülve, akár egy panoptikum utolsó egyházi képviselője, úgy várja a pap a „híveit”.

Az egyháznak a szegénység sivatagába és etnikai megkülönböztetések szétszakítottságában a senkiföldjére kell embereket küldenie, olyanokat, akik átviszik hozzá a cigányok családjait. Be kell vallanunk, hogy ma az egyház nem hirdeti a szeretet elsőbbségét úgy, ahogyan azt a maga mindennapi életével tette az ősegyház idején, illetve más történelmi időszakokban, amikor folyamatosan jelen volt az emberek életében. Akkor talán könnyebben megtehetette, hogy Isten szeretetéről beszéljen, mert nemcsak együtt harcolt, hanem együtt is élt velük. A pap nem tartotta haszontalannak, hogy végiglátogassa övéit. A pap bizalomteljes, közvetíteni és nevelni képes, ugyanakkor barátságát nyújtó egyházat képviselt. A cigánycsaládok nem tudják elfogadni, hogy a papok, szerzetesek számolgassák idejüket, vagy hogy közösségeikből védőbástyát emeljenek ellenük. Ezek a családok valójában egy Evangéliumra szomjas közösséget alkotnak, akikért megéri lejártni magunkat. Vegyük elő újra a csodasípot. Ha nem szól rendesen, segítsünk cigány testvéreinknek, hogy a hangja számukra és a mi számunkra is újból hallható legyen — a történelmi megbékélés és közös jövőnk érdekében.